

ศักยภาพของแก้วในการสร้างงานศิลปะที่เน้นสภาวะฉับพลัน: พื้นที่ว่างและสาระของวัสดุ

Potential of Glass in Abstract Expression: Space and Material Substance

กาญจนา ชลสุวัฒน์¹, และ พิษณุ ศุภนิมิตร²

Kanchana Cholsuwat¹, and Pisanu Supanimit²

คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Painting Sculpture and Graphic Arts, Silpakorn University, Thailand

E-mail: seedadam@hotmail.com¹, pishnusup@gmail.com²

Received October 14, 2024; Revised November 19, 2024; Accepted December 20, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายศึกษาศักยภาพของแก้วในการสร้างงานศิลปะที่เน้นสภาวะฉับพลันบนพื้นที่ว่างและสาระของวัสดุ แบบศิลปะเซ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสดงถึงความสงบและความว่าง การศึกษานี้ใช้วิธีการทำความเข้าใจลักษณะเฉพาะของวัสดุและกระบวนการสร้างสรรค์จากผลงานของศิลปิน 4 คน 4 ชิ้นงาน ผลการศึกษพบว่า 1. แก้วเป็นตัวแปรและเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเสียงอันกังวานสามารถนำพาผู้ชมสำรวจกายและใจด้วยการฟังและพบกับความสงบเกิดพื้นที่ว่างภายในจิตใจตระหนักรู้ว่าเสียงไม่ได้มาจากภายนอกกร่างกาย แต่มีอยู่ในจิตใจแล้วดังตัวอย่างในผลงาน Sound Art installation “Chozumaki” ของ เนโล อะคะมะทสึ (Nelo Akamatsu) 2. การนำแนวคิดจากการสร้างสรรค์แบบดั้งเดิมของวัฒนธรรมมาผสมผสานก่อรูปด้วยการปาดป้ายหมึกบนแก้วโปร่งใสในสภาวะฉับพลันแสดงให้เห็นว่า แก้วเป็นสื่อกลางที่มีความสมบูรณ์พร้อม ซึ่งสามารถบันทึกช่วงเวลาขณะหนึ่ง ผ่านการเล่าเรื่องในปรัชญาเซนที่แสดงถึงความสงบเงียบ ดังตัวอย่างในผลงานชุด “Non – Calligraphy” ของ หวัง ฉิน (Wang Qin) 3. การสำรวจเชิงลึกในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแก้วที่แสดงบริบทของการวาดเส้นหลายมิติด้วยเส้นแก้วตามหลักของสมาธิในการเขียนหมึกจีนได้แสดงการไหลของพลังงานในแก้ว ทำให้แก้วเป็นวัสดุเล่าเรื่องราวและขยายแนวคิดแบบศิลปะเซ่นเกี่ยวกับความว่าง ดังตัวอย่างในผลงาน “Ghost” ของ Ayako Tani และ “The Glass Circles” ของ Sunny Wang ผลงานของศิลปินแสดงให้เห็นศักยภาพของแก้วได้แสดงออกถึงความเงียบสงบและความว่าง

คำสำคัญ: พื้นที่ว่าง; ศักยภาพของแก้ว; สาระของวัสดุ

Abstract

This article presents the various potentials of glass in expressing abstract concepts in Zen art, particularly in its representation of tranquility and emptiness, by analyzing the materials and processes used in four artworks created by four artists. Findings suggest: 1) Glass functions as a medium of sound, which leads the audience to examine their mind by listening to the resonance before eventually discovering that the sound does not originate in the atmosphere but internally in the observer's mind. This phenomenon can be found in the sound installation ‘Chozumaki’ by Nelo Akamatsu. 2) Using glass in traditional ink-wash painting within abstract expression has demonstrated that it is an ideal medium for capturing a specific moment. This highlights its potential in Zen storytelling, which mainly depicts a state of serenity, as seen in ‘Non-Calligraphy’ by Wang Qin. 3) Studying in-depth Chinese ink brush painting, drawing lines on the glass along with disciplined meditation has demonstrated the movement of energy in the glass – a phenomenon that magnifies the concept of emptiness in Zen, for example, in ‘Ghost’ by Ayako Tani and ‘The Glass Circles’ by Sunny Wang. These artists have demonstrated that glass can be a medium of peace and space, encouraging viewers to self-reflect and enhance their awareness within the art's portrayed space. As a result, the artists' souls are interconnected with those of the audience.

Keywords: space; potential of glass; material substance

บทนำ

“เป็นที่ทราบกันดีว่าศิลปะในวัฒนธรรมตะวันออกตั้งแต่ศิลปะจีนสมัยซ่งได้มาจนกระทั่งศิลปะญี่ปุ่นที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธนิกายเซนนั้นสนใจพื้นที่ว่างมากกว่ารูปทรงและพัฒนาจนกลายเป็นแนวทางในการสร้างศิลปะเฉพาะตัว ตัวอย่างเช่นงานจิตรกรรมวงกลมที่เรียกว่าภาพเ็นโซ (Enso) นั้น ผู้วาดต้องตั้งสมาธิจนสงบแล้ววาดในครั้งเดียว ไม่มีการแก้ไขหรือเพิ่มเติม โดยภาพวาดจะแสดงออกซึ่งสภาวะในจิตใจของผู้วาดมากกว่าแสดงสภาวะความสมบูรณ์ของภาพ ซึ่งเป็นความแตกต่างจากวัฒนธรรมการสร้างงานศิลปะด้วยแนวคิดของการแสดงออกซึ่งความสมบูรณ์แบบแก้ไขครั้งแล้วครั้งเล่าของตะวันตก อย่างไรก็ตาม การสร้างงานศิลปะที่มีลักษณะฉับพลันนี้ต้องการเทคนิคในการสร้างงานที่เรียบง่าย เช่น หมึกดำ โดยประเด็นที่สำคัญคือการแสดงเนื้อแท้ของหมึกดำ ความเข้มและจางของหมึกจะเป็นสาระสำคัญของการสร้างงาน ดังนั้นจิตรกรรมหมึกดำจะปฏิเสธการใช้สีแต่เน้นให้สีดำแสดงออกซึ่งความลึกที่ไม่สิ้นสุด” (Isavorapant, 2024)

สาระของงานศิลปะกลุ่มนี้ให้แรงบันดาลใจกับงานศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัยในหลายกรณี ตัวอย่างเช่นผลงาน จิตรกรรม ไวท์เพ้นติ้ง (White Painting) ของโรเบิร์ต เราส์เชนเบิร์ก (Robert Rauschenberg) ที่เน้นความว่างและผลงานอันเลื่องชื่อคือ Silent Piece (1952) โดยจอห์น เคจ (John Cage) ที่เน้นความเงียบว่าเป็นสาระสำคัญของดนตรี ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าศิลปินทั้งสองนั้นได้รับแรงบันดาลใจจากเซนและศิลปะที่เกี่ยวข้อง (Jianpinidnun, 2023) แก้วเป็นหนึ่งในวัสดุที่มีศิลปินร่วมสมัยสนใจนำมาสร้างสรรค์จำนวนหนึ่ง แม้จะไม่มากนัก ทั้งนี้แก้วมีสถานะเป็นงานหัตถกรรมมากกว่าศิลปะ เนื่องจากวัตถุที่ผลิตจากแก้วมักเน้นที่การใช้สอยหรือการประดับประดามากกว่า เหตุที่ยังไม่มีศิลปินทำงานด้วยแก้วมากนักเนื่องจากต้องอาศัยเครื่องมือและเทคนิคที่ค่อนข้างยากและศิลปินส่วนหนึ่งที่ใช้วัสดุนี้ก็ยังสนใจการแสดงออกแบบประณีต อย่างไรก็ตามมีศิลปินกลุ่มหนึ่งที่ใช้แก้วในฐานะวัสดุและเทคนิคเพื่อการแสดงออกซึ่งสภาวะฉับพลัน พื้นที่ว่างและสาระสำคัญของวัสดุซึ่งปรากฏผลลัพธ์ที่สำคัญ

ซึ่งได้วิเคราะห์ผลงานศิลปิน 4 คนที่ แสดงแนวคิดและสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเซน เนโธ อะคะมะทสึ นำแก้วเป็นสื่อกลางในการสร้างการรับรู้แก่ผู้ชมในเรื่องความเรียบง่าย สร้างบทสนทนาแห่งความเงียบเพื่อโน้มน้าวให้ผู้ชมพิจารณาเสียงลมหายใจภายใน หวัง ฉิน นำสาระของความฉับพลันที่เกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะแก้วตอบคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเซนด้วยทักษะและจิตใต้สำนึก

อันสงบผ่านเรื่องราวของประเพณีการเขียนตัวอักษรจีน หมึกและแก้วผสานรวมกันเป็นหนึ่ง สร้างจังหวะบนพื้นที่ว่าง บอกเล่าความสงบในปรัชญาเซน อะยะโคะ ทะนิ ปลุกเร้าจิตใต้สำนึกผ่านกระบวนการสร้างสรรค์จากมือสู่ใจรวมเป็นหนึ่งเดียว “เซนไม่ได้มีการฝึกให้นิ่งๆ เท่านั้น จะต้องมีการการตื่นขึ้นในจิตใต้สำนึกหรือเรียกว่าซาโตริ” (Silanoi, 1989) โดยศิลปินนำแก้ววาดในอากาศเพื่อสร้างสัญลักษณ์เชิงพื้นที่ให้เกิดมิติหลายมิติ ซึ่งความฉับพลันเกิดจากการลากเส้นแก้วด้วยสติจากจุดเริ่มต้นและจบลงอย่างต่อเนื่องทำให้เห็นการเคลื่อนไหวที่มาจากจิตใจตนเอง นอกจากนี้ศิลปินยังวิเคราะห์ให้เห็นถึงการทำงานของชั้นนี้ หวังที่นำแก้วหลอมยึดให้เป็นวงกลมเพื่อแสดงให้เห็นถึงช่วงชีวิตที่มาบรรจบกันและทบทวนคุณลมหายใจและเติมเต็มให้สมบูรณ์ด้วยสติเพื่อพิจารณาความว่าง “ความว่างความเงียบหาใช่ความไม่มีอะไรไม่หากแต่เป็นความเต็มบริบูรณ์ของตนเอง” (Holmes & Horioka, 1993) บทความนี้จะสำรวจศิลปะร่วมสมัยที่สร้างจากแก้วอันแสดงประเด็นข้างต้นและพิจารณาว่าลักษณะของวัสดุและเทคนิคเอื้อให้ศิลปินแสดงออกได้อย่างไร

กรอบการวิเคราะห์

ศึกษาศักยภาพของแก้วที่ใช้การแสดงออกในสภาวะฉับพลัน แบบศิลปะเซน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงถึงความสงบเรียบง่ายและความว่าง

ศิลปะเซน

“เซนเป็นนิกายหนึ่งของพุทธศาสนาที่มีแนวทางแตกต่างจากพุทธศาสนานิกายอื่นในแง่ที่เน้นการปฏิบัติสมาธิและประสบการณ์ตรงของแต่ละบุคคล ไม่เน้นการสวดมนต์อ่านหรือตีความคัมภีร์กิจกรรมในวัดเซนนั้นจึงเน้นที่การปฏิบัติรูปแบบต่าง ๆ ที่ใช้ร่างกายโดยตรงเพราะถือว่าร่างกายกับจิตเป็นเรื่องเดียวกัน การทำความสะอาดวัด การทำงานหนักในวัด ตารางการใช้ชีวิตที่ไม่มีเวลาให้หยุดพัก ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้จิตมีเวลาคิดอันจะทำให้ไขว้เขว เซนเน้นเรื่องการไม่แยกแยะ (Isavorapant, 2024)”

เซนในญี่ปุ่นแยกวัดออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ ตามแนวทางปฏิบัติของสาขา คือเซนนิกายโซโตสร้างวัดในภูเขาที่เงียบสงบ ส่วนเซนนิกายรินไซสร้างวัดในเมือง มีขนาดเล็กกว่าและมีส่วนสำคัญในการสร้างงานศิลปะ เป็นที่ชุมนุมของคนที่มีใจศิลปะหลากหลายประเภท เช่น การเขียนจิตรกรรมหมึกดำ การออกแบบก่อสร้างสวน การชงชาที่เป็นต้นเหตุของศิลปะอีกหลายประเภทเช่น การจัดดอกไม้ การทำอาหาร การปั้นถ้วยชา เป็นต้น เซนพัฒนาความงามจากปรัชญาของตนเองโดยอิสระมะทสึ ชินอิชิ นักปรัชญาเซนคนสำคัญได้กล่าวว่าความงามแบบเซนนั้นแบ่งได้ 7 ประเภท ดังนี้ คือ 1. อสมมาตร 2. เรียบง่าย 3. แห้ง 4. เป็นธรรมชาติ 5. มีความลึกซึ้ง 6. เป็นไปในทางโลก 7. มีความสงบเหงา (Isavorapant, 2024)

จากปรัชญาความงามดังกล่าวแล้วยกตัวอย่างเป็นงานศิลปะรูปธรรมในแง่มุมของการสร้างสรรค์ศิลปะเช่นจิตรกรรมหมึกดำ การจัดดอกไม้ การออกแบบและก่อสร้างสวน ฯลฯ ในที่นี้จะยกตัวอย่างพอสังเขป จิตรกรรมเซนไม่เน้นการประดิษฐ์ประดอยอย่างละเอียดและไม่สนใจศิลปะที่พยายามเลียนแบบความเป็นจริงของโลกภายนอก แต่สนใจศิลปะที่แสดงภาวะภายในจิตใจของแต่ละคนในช่วงขณะหนึ่ง จิตรกรรมที่เซนวาดกันมากเป็นจิตรกรรมทิวทัศน์อันเป็นอุดมคติที่รับมาจากจิตรกรรมจีนอีกทีหนึ่ง ตัวอย่างของจิตรกรรมที่ถือว่าแสดงออกซึ่งปรัชญาเซนได้ดีที่สุดภาพหนึ่งคือ Haboku Sansui (Splashed-Ink Landscape ค.ศ. 1495) โดยเส้สซุ โตโย (Sesshu Toyo ค.ศ. 1420–1506) ในภาพที่เขียนด้วยหมึกดำนี้ ศิลปินแสดงภาพทิวทัศน์ด้วยความเข้มจางของหมึกห้าระดับ “สีดำในจิตรกรรมหมึกดำประกอบด้วย 5 น้ำหนักสี คือ ข้น เข้ม หนัก อ่อนจาง ใสสะอาด ดังนั้น ในขณะที่หมึกดำปฏิเสธสีแต่ก็แสดงสิ่งที่สีแสดงออกไม่ได้ เป็นการขยายขอบเขตฟ้าของความสมบูรณ์ของสีไปจนไม่มีที่สิ้นสุด” (Isavorapant, 2024) การใช้พู่กันอย่างรวดเร็ว ฉับพลัน ภาพแสดงอารมณ์ความรู้สึกภายในจิตใจของศิลปินมากกว่าพยายามแสดงความเหมือนทิวทัศน์จริง

ภาพที่ 1 Sesshu Toyo, Haboku Sansui (Splashed-Ink Landscape, 1495)

ที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/Haboku_sansui

“จิตรกรรมอีกหัวข้อหนึ่งที่แสดงปรัชญาเซนได้ดีคือ ภาพวงกลม (Enso) วงกลมเป็นรูปทรงที่เซนให้ความสำคัญเนื่องจากการฝึกตนตามแนวทางเซนที่เชื่อว่าจิตดั้งเดิมนั้นมีอยู่ในทุกคน การปฏิบัติสมาธินั้นก็เพื่อกลับไปสู่จุดนี้ เป็นการบรรลุภายในตนเองไม่ใช้การแสวงหาสวรรค์หรือโลกอุดมคติภายนอก เปรียบเปรยกับวงกลมที่ยามวาดจุดเริ่มต้นกับจุดจบคือจุดเดียวกัน ถ้วยชาละคู ในแง่ประวัติศาสตร์ของการดื่มและชุมนุมชา แต่แรกนั้นเน้นใช้อุปกรณ์ กา ถ้วย ฯลฯ ที่เป็นของประณีตนำเข้าจากประเทศจีนหรือเกาหลี ทะเคะโนะ โจะโอ (ค.ศ.1502–1555) เป็นคนแรกที่น่าเสนอการชุมนุมชาที่เรียกว่าวะบิชะ (wabicha) ที่เน้นความเรียบง่าย แสดงออกซึ่งความไม่มี เส้น โนะ ริคิว (ค.ศ.1522 – 1591) ลูกศิษย์ของโจะโอเป็นคนแรกที่ตั้งใจเขียนกับันเครื่องปั้นดินเผาชื่อโจจิโร มาบันถ้วยชาแบบปั้นด้วยมือ มีรูปทรงที่ไม่สมบูรณ์ เคลือบดำหรือแดงเข้ม เผาในเตาฟืนที่ละบิหรือที่ละน้อยขึ้น ถ้วยชานี้เองกับงานออกแบบก่อสร้างเรือนชาที่ทำให้เกิดความงามแบบวะบิสะบิ (wabi sabi) ที่แปลตรงตัวว่าความงามจากความยากไร้ ไม่สมบูรณ์ มีร่องรอยความเก่าแก่ เรียบง่าย” (Isavorapant, 2024)

ภาพที่ 2 Kanjuro Shibata. Circle Ink on paper, hanging scroll 37.0 cm x 49.4cm

Edo Period, 19th century

ที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/Kanjuro_Shibata_XXin

เชนกับศิลปะสมัยใหม่

มีผู้ศึกษาในประเด็นเชนกับศิลปะสมัยใหม่ไว้ว่า สัมพันธภาพในเรื่อง “ที่ว่าง” ระหว่างแนวทางศิลปะและดนตรี นั้นคือรูปและเสียง “พื้นผ้าใบไม่เคยว่างเปล่า” “ความเงียบไม่มีอยู่จริง” และ “ไม่มีความว่างแท้จริงในธรรมชาติ” ของอังรี แบร์กซง แสดงออกทางปรัชญาตะวันออก ศาสนาพุทธนิกายเซน ความไม่สมบูรณ์คือความสมบูรณ์ ผลงานศิลปะเชิงนามธรรม “ไวท์เพ้นดิง” โดยการปล่อยพื้นที่ว่างสีขาวเพื่อให้ผู้อื่นสามารถระบายสีใหม่ทับลงไป ในผลงานได้อย่างอิสระของเรอัลเซนต์เบิร์ก และ โซเลนซ์ฟิช ของนักประพันธ์ จอห์น เคจ ผลงานดนตรี 4’33” ที่แสดงแนวคิดเรื่อง “ความปรุโปร่ง” ของแหล่งต้นกำเนิดเสียงจากทิศทางต่าง ๆ กันไม่ว่าโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม คือให้ความสำคัญถึงคุณค่าของความต่างเข้าไว้ด้วยกันคือการลดอัตรา ลดอคติแบบทวิลักษณ์ที่เปิดรับสิ่งรอบตัวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งหรือหลอมรวมเข้ากับผลงานตนเองศิลปินทั้งสองคนแสดงออกคือไม่มีการแบ่งแยกระหว่างความงามความไม่งามของผลงานศิลปะ ความไพเราะและเสียงรบกวนในเสียงดนตรี การกระทำอย่างไม่ตั้งใจคือไม่มีการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ปล่อยให้ทุกอย่างดำเนินไปตามครรลอง (Jianpinidnun, 2023) ในผลงานทั้งสองรูปแบบอาศัย “ความว่าง” และ “ความเงียบ” ในการสับฟังเสียงทำให้ตระหนักถึงการมีอยู่ร่วมกันของความแตกต่างทั้งในโลกแห่งความเป็นจริงและโลกสมมติ ผลที่ได้คือสุนทรียภาพในแบบที่ควรจะเป็นทั้งทางด้านศิลปะและดนตรีที่อาจไม่ปรากฏอยู่เฉพาะแค่ภายในพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์บนเวทีหรือโรงคอนเสิร์ต หากแต่อยู่ในทุกพื้นที่รอบ ๆ ตัวเรา การแสดงถึง “พื้นที่ว่าง” หรือนัยยะของความว่างของจิตจึงเป็นสิ่งหรือปัจจัยสำคัญนำมาสู่แนวคิดของการสร้างสรรค์ผลงาน

แก้วกับเชน

แก้วโปร่งใสสร้างผลลัพธ์อันเกิดจากแสงอย่างหลากหลายเช่นการหักซ้อน บิดเบือน เลื่อนรางสร้างมิติทางมองเห็นและเป็นสื่อใหม่ในการสร้างงานศิลปะร่วมสมัย ซึ่งการนำแก้วสร้างประเด็นที่ต้องการแสดงออกเพื่อสื่อสารต่อผู้ชมผลงานในรูปแบบนามธรรมนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าการค้นหาเนื้อแท้ในคุณสมบัติของแก้วเพื่อนำมาสร้างความหมายใหม่ทางศิลปะนั้น ความท้าทายของการควบคุมเป็นเรื่องที่เข้าถึงยาก การทำความเข้าใจในความอ่อนไหวเปราะบางต่อสภาพแวดล้อมของแก้วเป็นหัวใจสำคัญต่อกระบวนการสร้างสรรค์ให้บรรลุเป้าหมายเพราะแก้วต่างจากวัสดุอื่นที่สามารถแสดงถึงความทึบแสงและโปร่งแสง แก้วสามารถเลียนแบบหยดน้ำเล็ก ๆ หรือสิ่งอื่นที่ต้องการแสดงความโปร่งแสงด้วยคุณสมบัติเหล่านี้ “แก้วจึงควรเป็นสื่อกลางของศิลปินแต่ละคน” (Mark Cousins, 1995) การนำแก้วเป็นสื่อกลางในการแสดงออกในรูปแบบศิลปะแก้วนั้นการเข้าถึงแก่นแท้ของคุณลักษณะของแก้วการเรียนรู้จากทฤษฎีเป็นส่วนหนึ่งแต่การลงมือปฏิบัติฝึกซ้ำ ๆ จะทำให้เข้าใจแก้วและดำเนินการสร้างสรรค์ได้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางแผนไว้

จากประสบการณ์ในการนำแก้วมาสร้างผลงานผู้เขียน ได้เรียนรู้แก้วผ่านสมาธิและความเพียรปรับปรุงขัดเกลาจิตใจอย่างเป็นระบบสร้างวินัยและความอดทน รวมทั้งได้นำคุณค่าของการแสดงออก

ทางความบริสุทธิ์สะอาดในแก้วเป็นแรงบันดาลใจและแนวคิดในการสร้างศิลปะแก้วร่วมสมัย ปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นที่มาของการคัดเลือกศิลปินที่มีความโดดเด่นทางด้านแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ โดยแสดงนัยทางปรัชญาศาสนาเพื่อวิเคราะห์และค้นหาคำตอบของแก้วในศิลปะแบบเช่นดังนี้

1. วิเคราะห์ผลงานของ เนโล อะคะมะทสึ (Nelo Akamatsu)

อะคะมะทสึเกิดที่โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น สร้างสรรค์งานศิลปะผ่านสื่อหลายประเภท เช่น ศิลปะจัดวางด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ วิดีโอ ประติมากรรม เป็นต้น งานศิลปะของเขาได้รับการนำเสนอทั่วโลกในนิทรรศการและเทศกาลศิลปะที่ออสเตรเลีย เยอรมนี สเปน ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร สโลวีเนีย ยูเครน เม็กซิโก แคนาดา ไต้หวัน เกาหลี จีน และญี่ปุ่น เขามักจะสร้างสรรค์งานศิลปะเริ่มจากลักษณะของนามธรรมโดยไม่มีการเล่าเรื่องใด ๆ ด้วยการสร้างสัญลักษณ์ ผู้เขียนนำผลงานชุดโจซุมะกิ (Chozumaki) ที่มีการนำแก้วเป็นวัสดุในการสื่อสารและตีความจากปรัชญาเซนโดยวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

1.1 วิเคราะห์ผลงาน โจซุมะกิ (Chozumaki)

ด้านกายภาพรูปแบบและการจัดแสดง

ชื่อผลงาน “โจซุมะกิ” (Chozumaki) มาจากคำว่า โจซุบะจิ (Chozubachi) หมายถึงอ่างหินสำหรับใส่น้ำที่มักจะตั้งอยู่ในสวนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสวนเรือนชา ยามแขกมาถึงสวนก่อนเข้าร่วมการชงนุมา จะมีย่างหินนี้จัดวางอยู่สำหรับแขกล้างมือและปาก เป็นความหมายสัญลักษณ์ของการชำระให้จิตใจบริสุทธิ์ และยังมีอ่างหินสำหรับเก็บน้ำเพื่อนำมาชงชา กล่าวได้ว่าเป็นวัตถุชิ้นสำคัญสำหรับวัฒนธรรมการดื่มชา ศิลปินจงใจตั้งชื่อให้สะท้อนถึงความหมายนี้

ศิลปินนำขวดแก้วที่เชื่อมด้วยท่อหมุนวนปลายบานลักษณะเหมือนลำโพง ภายในขวดแก้วบรรจุน้ำใสไม่เต็มขวดเว้นอากาศภายในบางส่วนเพื่อการมองและเป็นหลักการทางอิเล็กทรอนิกส์การควบคุมจัดวางขวดโหลเหล่านี้บนโต๊ะสีขาวหลายขวดเรียงต่อกัน ผู้ชมสามารถแนบหูกับปากลำโพงเพื่อฟังเสียงของน้ำอันเกิดจากการที่ศิลปินใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ออกแบบให้ทำงานกับแม่เหล็กก่อให้เกิดการสั่นสะเทือนและการหมุนวนของน้ำ เกิดผลลัพธ์ทางสายตาและเกิดเสียง ศิลปินกล่าวว่า “จังหวะที่ซ่อนอยู่ในโลกธรรมชาติไม่สามารถแสดงได้ด้วยสูตรทางคณิตศาสตร์หรือฟิสิกส์มีปรากฏการณ์มากมายที่มนุษย์ไม่สามารถรู้สึกได้” เขาต้องการให้ผู้ชมสร้างพื้นที่แห่งใหม่ที่ปราศจากเสียงรบกวนในชีวิตประจำวัน และต้องการให้สัมผัสถึงความลึกซึ้งในการฟังผ่านท่อแก้วที่ถ่ายทอดเสียงกระแสน้ำวนฟองอากาศเล็ก ๆ ถูกกลืนเข้าไปในกระแสน้ำวนเกิดเสียงคล้ายน้ำไหลอย่างนุ่มนวล บรรยากาศการจัดแสงเน้นไปที่ความโปร่งใสของแก้วแสดงรูปทรงและแสงเงาทอดไปยังโต๊ะสีขาวซึ่งอยู่เบื้องหน้าผู้ชม

การตีความผลงานสร้างสรรค์ผ่านปรัชญาเซน

ศิลปินสังเกตการหมุนวนของน้ำที่เกิดขึ้นในธรรมชาติและนำลักษณะเหล่านั้นจำลองให้เกิดภาพและเสียงภายในขวดแก้ว เช่นเดียวกับน้ำในโจซุบะจิที่วางอยู่หน้าห้องชงชาทำหน้าที่เป็นเครื่องเตือนใจ

ความสะอาดบริสุทธิ์ทางกายและใจ ศิลปินควบคุมการหมุนวนให้เกิดซ้ำ ๆ ซึ่งเขาเปรียบเทียบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ นั้นว่าคล้ายวลีสั้น ๆ หรือคำซ้ำเป็นส่วนหนึ่งของบทสวดที่ทำให้เกิดสมาธิ โดยความเคลื่อนไหวกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งห้าให้เข้าถึงธรรมชาติของชีวิต เพ่งพิจารณาการฟังเสียงด้วยความสงบ ซึ่งศิลปินเชื่อว่าการตื่นด้วยการสัมผัสทั้งห้านี้เป็นสิ่งที่เกิดได้ยากในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการที่ผู้ชมมีส่วนร่วมในผลงานจึงเป็นการสร้างประสบการณ์ชีวิตกับงานศิลปะที่ผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติมุมมองของผู้เขียนในผลงานชุดนี้ เห็นว่าแก้วและน้ำเป็นสื่อหลักในการสร้างสัมผัสให้ผู้ชมเกิดประสบการณ์สำรวจความสงบเงียบแม้ในขณะที่ผ่านเสียงอันละเมียดนุ่มนวลกระทบจิตภายในให้หยุดนิ่งท่ามกลางความเคลื่อนไหวหมุนวนของน้ำ “ความเงียบที่ไร้ขอบเขต หันหน้าเข้าสู่ภายในจิตซึ่งมิใช่หนีความวุ่นวายภายนอกเท่านั้น แต่เป็นความสงบเงียบภายในจิตใจ เป็นการสงบภายในการเคลื่อนไหว” (Isavorapant, 2021) คุณสมบัติของแก้วคือความโปร่งใสดักแสงสร้างมิติทางความงามของรูปทรงแสดงความบริสุทธิ์สะอาด

ผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อแก้วอ่อนตัวมีความคล้ายคลึงกับน้ำในบางครั้ง เมื่อนำทั้งสองสิ่งนี้รวมเข้าด้วยกันทำให้เกิดการมองเห็นการสะท้อนสิ่งที่ปรากฏภายใน นอกจากนี้แก้วทำให้เกิดเสียงกังวานนุ่มนวลอ่อนโยน แก้วนำพาทุกองค์ประกอบของผลงานสื่อสารกับผู้ชมและสามารถอธิบายความสงบเงียบในพื้นที่ว่างแห่งห้วงความคิดการจดจ่อระลึกถึงการมองเห็นตนเอง แก้วสะท้อนสิ่งที่ปรากฏเหมือนน้ำ ดังคำกล่าวที่ว่าน้ำใสไหลเย็นเห็นภายใน คือภายในตนที่เต็มเต็มความไม่สมบูรณ์ให้เต็มสมบูรณ์จากความสงบอันเกิดจากการตั้งใจฟังเสียงน้ำผ่านแก้ว เมื่อใจเกิดความสมบูรณ์จึงเกิดสมาธิซึ่งนำไปสู่ความว่างโดยผลงานชุดนี้แสดงถึงปรัชญาเซนดังนี้

1. ความสะอาด แสงบันดาลใจจากพิธีชงชาเรื่องการชำระร่างกายและจิตใจให้เกิดความสะอาด ศิลปินจัดวางแก้วน้ำใสสะอาด ซึ่งความใสของแก้วทำให้กายภาพแวดล้อมผสานรวมความเป็นธรรมชาติของชีวิตเข้าด้วยกัน ดังที่นักปรัชญาเซนได้กล่าวไว้ว่า “การรักษาความสะอาดไม่ใช่ในทางกายภาพไม่ให้มีฝุ่นจริง ๆ เท่านั้นแต่เพราะความคิดที่ว่า เราและสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งเดียวและไม่มีเมฆแม้แต่จุดเดียว การรักษาสภาพแวดล้อมจึงเท่ากับรักษาใจตนเอง” (Isavorapant, 2024)

2. ความเป็นธรรมชาติ การมองเห็นและการฟังภายในพื้นที่อันสงบ เสียงของน้ำในไหลแก้วเป็นเสียงน้ำที่มีที่มาจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เมื่อผู้ฟังได้สัมผัสรับรู้ทำให้ตัวตนผสานเข้าสู่ธรรมชาติ ละจากสิ่งรบกวนภายนอกและมีความสงบเกิดขึ้นภายในใจ

3. ความสงบเงียบ ศิลปินได้นำแก้วเป็นสื่อกลางในการกำหนดเสียงจากการหมุนวนของน้ำในแก้วอันเกิดเสียงที่นุ่มนวลการหมุนวนซ้ำ ๆ และเสียงที่เกิดซ้ำ ๆ เกิดการจดจ่อและสร้างสมาธิในการฟัง ความพยายามนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการนำพาตัวตนไปสู่ความว่างภายในใจตน

ภาพที่ 3 Akamatsu, Chozumaki, Sound Installation (2017)

ที่มา: <https://clotmag.com/sound/nelo-akamatsu>

2. วิเคราะห์ผลงานของหวังฉิน (Wang Qin)

หวัง ฉิน (Wang Qin) เกิดที่ประเทศจีน ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนที่วิทยาลัยวิจิตรศิลป์แห่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เขาได้เข้าร่วมในนิทรรศการศิลปะมากมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ หวังฉินสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแก้วร่วมสมัยที่มีพลังและแม่นยำจับพลันโดยการตีความในประเด็นของปรัชญาเซนที่มีความลึกซึ้ง โดยนำประเพณีการเขียนพู่กันที่มีมายาวนานเป็นที่มาของแรงบันดาลใจ

2.1 วิเคราะห์ผลงานชุด non-Calligraphy

ผลงานของเขามีลักษณะแสดงออกถึงการยึดมั่นในวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนและการแสวงหาจิตวิญญาณซึ่งลักษณะดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในผลงานชุด Non – Calligraphy

ด้านกายภาพรูปแบบและการจัดแสดง

ในประเทศจีนศิลปะแก้วเป็นวัสดุที่ค่อนข้างใหม่ หวัง ฉิน เป็นกลุ่มผู้บุกเบิกศิลปะแก้วร่วมสมัยโดยการนำมาสร้างสัญลักษณ์ในเชิงนามธรรม จากความชื่นชอบในการเขียนตัวอักษรด้วยพู่กันจีนที่มีความจับพลัน นำมาสู่การหลอมแก้วโปร่งใสขนาดใหญ่ประมาณ 70 ซม. หรือกว้างประมาณเท่าโทรทัศน์ขนาดใหญ่ รูปทรงแนวอนคล้ายเรือ ศิลปินอัดหมึกด้วยเทคนิคที่ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ แต่เห็นผลลัพธ์ของหมึกที่ทำงานกับความโปร่งใสของแก้วอย่างชัดเจน โทนแทนค่าด้วยความใสของแก้วและสีหมึกดำเข้มไล่ระดับจากทางด้านซ้ายโดยปล่อยให้แก้วโปร่งใสส่องสว่างผ่านเข้าสู่ภายในรูปทรงที่มีหมึกไหลเชื่อมเข้าหากันซึ่งค่าน้ำหนักที่เกิดขึ้นทำให้รูปทรงมีความเคลื่อนไหวของพื้นที่ว่างภายในโดยบางส่วนของเนื้อแก้วมีความทึบตันไร้แสง เกิดความขัดแย้งของวัสดุและเกิดความน่าทึ่งในแง่ของการหลอมรวมของหมึกสีดำกับแก้วที่ไม่น่าจะเข้ากันได้ ผลงานสร้างสรรค์จัดแสดงในรูปแบบประติมากรรม

ภาพที่ 5 Wang Qin. Non – Calligraphy 1, glass and ink, 17.5 x 70x 35 cm. 2005

ที่มา: <https://bentleygallery.com/unique/wang-qin>) Copyright 2023 by Wang Qin

การตีความ สภาวะความฉับพลันของแก้วกับปรัชญาเซน

ศิลปินทำการค้นคว้าด้วยความมุ่งมั่นพากเพียรจนเกิดทักษะความชำนาญในแบบวิธีฝึกจิตและสมาธิของพระเซนในการฝึกเขียนพู่กันโดยวิธีการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้จิตรวมเป็นหนึ่งสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีพลังของสมาธิ ศิลปินเชื่อมโยงวิธีการอันละเอียดอ่อนซึ่งกันและกัน โดยก่อรูปด้วยการหล่อและใช้แก้วเป็นสื่อกลาง เขาค้นคว้าเทคนิคใหม่ด้วยความมุ่งมั่นสร้างทักษะความชำนาญจนได้พบสิ่งพิเศษที่เกิดขึ้นขณะดำเนินการหลอมแก้วด้วยความบังเอิญและทำให้เกิดการพัฒนาผลงาน ซึ่งการเกิดขึ้นของความสำเร็จนี้ เป็นสิ่งที่สร้างคุณค่าให้กับผลงานและสามารถถ่ายทอดความคิดของเขาได้อย่างชัดเจน ในทัศนะของศิลปินมองเห็นว่า “แก้วเป็นวัสดุ ที่ไม่ต้องการการควบคุม” แต่แก้วเป็นวัสดุมีรายละเอียดและข้อจำกัดหลายอย่าง การทำงานจึงต้องอาศัยใจและกายที่ต้องผสานเข้ารวมเป็นหนึ่งเดียว ผู้เขียนมีความเห็นว่าผลงานชุดนี้ ศิลปินได้นำแนวคิดการสร้างสรรค์แบบดั้งเดิมทางวัฒนธรรมจีนผสมผสานก่อรูปกับวัสดุใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำทางด้านศิลปะแก้วร่วมสมัยที่มีวิธีการสร้างสรรค์ในสภาวะฉับพลันในรูปแบบนามธรรม ความแม่นยำและการวางแผนการทำงานของศิลปินได้แสดงไว้ในจังหวะความงามของแก้ว หมึก พื้นผิวและรูปทรง เมื่อเกิดการหลอมรวมทำให้เห็นค่าน้ำหนัก และมวลปริมาตร ผลงานอันทรงพลังปะทะความรู้สึกของการมองที่ชัดเจน ซึ่งเกิดจากการแสดงความรู้สึกภายในกับสภาวะความฉับพลันเรียบง่ายของการปาดป้ายหมึกบนแก้วโปร่งใสที่เปรียบเสมือนผืนผ้าใบ โดยที่มามีอันสำคัญของการสร้างสรรค์ของศิลปินในผลงานชุดนี้คือการทำความเข้าใจกับวัสดุ เพราะแก้วเป็นวัสดุที่เปราะบางมีความซับซ้อนทางกายภาพที่ยากต่อการควบคุม

จากการศึกษาพบว่า แก้วได้สะท้อนถึงความซาบซึ้งของศิลปินกับความสมดุลระหว่างธรรมชาติของตนเองและวัสดุและความเรียบง่ายสีดำอันเป็นสีในอุดมคติของการฝึกสมาธิที่ศิลปินหลอมรวมไว้ในแก้วโปร่งใสทำให้เกิดภาพที่เป็นนามธรรม คู่มือลับ ซับซ้อนหลายมิติซึ่งสิ่งนี้คือคุณสมบัติเด่นของแก้วโดยมีนักเขียนได้กล่าวไว้ว่า “ด้วยความแกร่งแต่โปร่งใส แก้วถูกใช้เป็นคำอุปมาสำหรับการดำรงอยู่ระหว่างสิ่งที่มองเห็นและสิ่งที่มองไม่เห็นหรือระหว่างทางโลกกับความลึกลับ” (Zerwick, 1980) มิติในผลงานชุดนี้เกิดความงามในความสงบเรียบง่ายภายใต้การแสดงออกของวัตถุ

เชื่อมโยงความโปร่งใสและความที่ด้านผลงานเข้าด้วยกัน ศิลปินแสดงให้เห็นว่า แก้วเป็นสื่อกลางของความเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันของกระบวนการสร้างสรรค์ซึ่งสามารถขยายนามธรรมกับความงามและการบันทึกช่วงเวลาขณะหนึ่งในความเป็นไปได้ได้อย่างไร้ขีดจำกัดผ่านการเล่าเรื่องในปรัชญาเซน ดังนี้

1. ความฉับพลัน แสดงสถานะในช่วงขณะหนึ่ง ศิลปินได้รับอิทธิพลของการฝึกฝนด้วยวิธีของพระเซนที่ฝึกสมาธิด้วยการเขียนตัวอักษรด้วยพู่กัน ทำให้เขาได้ค้นคว้าและพัฒนาเทคนิควิธีการที่ต้องการรวมกายและใจเป็นหนึ่งขณะสร้างสรรค์ผลงาน ที่มีความงามของจังหวะการไหลของหมึกในแก้วหลอมซึ่งเกิดขึ้นด้วยความฉับพลัน เป็นสิ่งที่ศิลปินเรียกว่าความบังเอิญอันพิเศษ โดยศิลปินแสดงให้เห็นช่องว่างระหว่างจิตวิญญาณกับแก้วโดยการใช้คุณลักษณะความโปร่งใสของแก้วและการเล่าเรื่องแบบเซนผสานเข้าด้วยกันดังที่มิกปราชนูได้กล่าวไว้ว่า “ศิลปะเซน สามารถหลอมรวมเอาความชื่นชมต่องานนิทรรศศิลป์ ความรู้เกี่ยวกับชีวิต ประสบการณ์และญาณหยั่งรู้ส่วนตัวให้เข้าเป็นเหตุการณ์ที่สร้างสรรค์หนึ่งเดียวกัน” (Holmes & Horioka, 1993)

2. ความสงบเงียบ สักลับ การฝึกจิตและสมาธิเพื่อเตรียมพร้อมในการสร้างสรรค์ ความสงบนิ่งจากกายและใจเป็นจุดรวมสำคัญที่ทำให้เกิดความงาม สีสันที่หนาแน่นของหมึกไหลรวมภายในก้อนแก้วสร้างจังหวะของความทึบแสงและความโปร่งแสง ชวนให้ผู้ชมค้นหาความงามได้หลากหลายมิติเกิดสมาธิและความสงบทางจิตใจ อันเป็นเนื้อแท้ของความต้องการของศิลปิน

3. วิเคราะห์ผลงานของอะยะโกะ ทะนิ (Ayako Tani)

อะยะโกะ ทะนิ เป็นศิลปินชาวญี่ปุ่นสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านศิลปะแก้วและเซรามิก ความรู้ในเชิงลึกและความเข้าใจในรูปแบบศิลปะของเธอทำให้ได้รับรางวัลและการยอมรับสู่สากล

3.1 วิเคราะห์ผลงาน Ghost

ด้านกายภาพรูปแบบและการจัดแสดง

ทะนิ นำเทคนิคการเป่าแก้วด้วยตะเกียง ซึ่งเป็นเพียงวิธีการฝึกทักษะขั้นพื้นฐาน ค้นคว้าทดลองทำการวิจัย โดยเล็งเห็นว่าในปัจจุบันการสร้างสรรค์ผลงานจากเส้นแก้วไม่ได้รับความสนใจอย่างแท้จริง และยังไม่มีมีการกล่าวถึงแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับงานที่ทำจากเส้นแก้ว ศิลปินนำปรัชญาของการประดิษฐ์ตัวอักษรมาสู่การสร้างศิลปะแก้วร่วมสมัย เชื่อมโยงความสงบนิ่งของจิตใต้สำนึกสู่การสร้างสรรค์ในสถานะไร้จิตไร้ซึ่งความคิด ขณะทำงานด้วยจิตเป็นหนึ่งเดียวเขียนตัวอักษรด้วยเส้นแก้วในพื้นที่ว่างตามรูปแบบงานเขียนอักษรด้วยพู่กัน ผลงาน Ghost เป็นผลงานสร้างสรรค์ด้วยเส้นแก้วหลอมยึดติดด้วยความฉับพลันในตัวอักษร ゆうれい ซึ่งแปลว่า ผี ขนาดกว้าง 21 เซนติเมตร สูง 29 เซนติเมตร ติดตั้งโดยการแขวนไว้ในกรอบไม้ จัดแสงเงาในลักษณะไร้มวล แสดงถึงความชัดเจนและไม่ชัดเจนในมิติทับซ้อนด้วยคุณสมบัติของแก้วโปร่งใส ศิลปินวิเคราะห์และสร้างสรรค์ศิลปะแก้วในลักษณะเดียวกันกับการเขียนตัวอักษรเพื่อโน้มนำจิตใจให้สงบมีสมาธิและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแก้วที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของกายและใจสู่ความว่าง

ศิลปินใช้สัญลักษณ์จากการเขียนพู่กันเป็นแรงบันดาลใจสำคัญในการสร้างผลงานศิลปะแก้ว จากความเพียรพยายามฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจนนำมาสู่การสร้างสรรคแบบฉบับพลัน โดยศิลปินกล่าวว่า “แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานแก้วด้วยเทคนิคตะเกียงเป่าแก้ว สามารถควบคุมการทำงานด้วยตนเองคล้ายกับการเขียนด้วยพู่กัน ที่ดำเนินด้วยมือและร่างกายเป็นอุปกรณ์ส่งสัญญาณจากสมองไปยังวัสดุ โดยมุ่งเน้นไปถึงจิตใต้สำนึก ซึ่งเรียนรู้จากจิตใต้สำนึกส่งผลต่อการกระทำและปรากฏในผลลัพธ์ นำไปสู่การอธิบายเชิงปรัชญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจและการเคลื่อนไหวของร่างกาย” (Ayako, 2019) ศิลปะแก้วมีเทคนิคและวิธีการที่หลากหลายแต่การสร้างผลงานชิ้นนี้ศิลปินนำเทคนิคพื้นฐานใช้ในการสร้างงานเพื่อลดทอนความซับซ้อนและสามารถควบคุมด้วยตนเองซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการฝึกจิตให้เป็นหนึ่งเดียว

การตีความ การสร้างสมดุลทางกายและใจกับศิลปะแก้ว

ผลงานชุดนี้ ศิลปินนำเส้นแก้วหลอมรวมกายและใจเข้าด้วยกันจดจ่ออย่างมีสมาธิทำให้มองเห็นว่าการสร้างสรรค์ไม่ใช่เพื่อควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย แต่ปล่อยให้มันเกิดขึ้นโดยปราศจากการสั่งรบกวนจิตใจ สิ่งนี้สามารถบรรลุได้โดยการฝึกฝนอย่างมากเท่านั้นซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Beth Hylen “การสร้างสรรคศิลปะแก้วขึ้นอยู่กับฝึกฝนเป็นหลัก (Beth Hylen, 2012) ศิลปินสร้างผลงาน Ghost ซึ่งได้จากการฝึกซ้ำ ๆ จนกระทั่งฝังอยู่จิตใต้สำนึกสามารถสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะฉบับพลัน การค้นคว้าวิจัยสร้างสรรค์ของศิลปินทำให้ผู้เขียนเห็นมุมมองและแนวคิดที่นำการวาดเส้นด้วยพู่กันกับการวาดเส้นแก้วมาบูรณาการซึ่งเป็นการใช้แก้วเป็นวัสดุในการสร้างความหมายใหม่ทางศิลปะแต่ความมุ่งหมายยังคงมีจุดรวมเดียวกันนั่นคือการฝึกจิตให้นิ่งและเกิดความว่าง “ในมุมมองของศิลปะเซนอาศัยการผสานกันของจิตที่นิ่ง” (Isavorapant, 2024) จากการวาดด้วยหมึกสีดำไร้สีสันบนกระดาษสามารถแสดงออกด้วยสีสันทั้งหมดสร้างระยะและค่าน้ำหนักประกอบด้วย 5 น้ำหนักเข้ม ช้น หนักอ่อน จาง ใสสะอาด และเมื่อเปรียบเทียบกับ การวาดเส้นด้วยแก้วมิติที่เกิดขึ้นคือความโปร่งใส แสงเงาในมุมการหักเหแสดงออกถึงความทับซ้อนของมิติในความหมายของตัวอักษรแก้วที่ศิลปินได้สร้างสรรค์ไว้

ศิลปินสร้างความหมายใหม่จากวัสดุและเทคนิคการเขียนเส้นแก้วจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างงานประติมากรรมที่มีมิติหลายมิติซึ่งทั้งหมด เป็นความพิเศษของแก้วใสที่ด้านหลังวัตถุสามารถมองเห็นทะลุผ่านปริมาตรได้ เส้นแก้วสามารถแขวนลอยอยู่ในพื้นที่ว่างและเป็นอิสระจากพื้นผิว นอกจากนี้ ปริมาตรของแก้วยังช่วยให้ผู้ชมเห็นแสงที่เกิดจากการสะท้อนและการหักเหผ่านความโปร่งใส แสงเงาที่ปรากฏสร้างมิติทับซ้อนให้กับผลงานเกิดการตีความในเรื่องความหมายและเนื้อหาสาระที่ศิลปินต้องการให้ปรากฏ อาจสรุปได้ว่าการวาดเส้นด้วยหมึกและแก้วสร้างมิติหลากหลายและมีความต่างกันของผลลัพธ์แต่มีที่มาจากการฝึกในรูปแบบศิลปะเซนซึ่งให้ความรู้สึกสัมผัสที่ต่างกัน เส้นแก้วมีความหนา มีปริมาตรชัดเจนลอยตัวผู้ชมสัมผัสได้ด้วยการมองและพิจารณาจากวัสดุโปร่งใสที่เชื่อเชิญให้เดินทางไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานที่เกิดจากสงบนิ่งไปสู่ความว่าง ได้เช่นกัน

ภาพที่ 6 Ayako Tani, Ghost, glass, lampworking, 2010

ที่มา: MDPI (<https://doi.org/10.3390/arts8010012>) Copyright 2010 by Ayako Tani

จากการศึกษาพบว่า ศิลปินนำคุณสมบัติเส้นแก้วโปร่งใส นำมายืดหลอมเป็นเส้นเรียวและสร้างรูปทรงแบบฉับพลัน “แก้วอาจแข็งกว่าเหล็กที่รองรับอาคารแต่บอบบางเท่ากระดาษและยืดหยุ่นได้เหมือนใบหญ้า” (Lefteri, 2004) วัสดุและเทคนิคที่นำมาสร้างผลงานเพื่อการแสดงออกทางปรัชญาเซน ดังนี้

1. ความฉับพลัน แสดงสภาวะจิตในช่วงขณะหนึ่ง ศิลปินแสดงให้เห็นว่าแก้วสามารถสร้างมิติการทับซ้อนของรูปทรงที่เกิดจากการฝึกฝนและฝังอยู่จิตใต้สำนึกการวาดเส้นจากจิตด้วยหมึกหรือเส้นแก้วมีจุดมุ่งหมายในทิศทางเดียวกันคือแสดงสภาวะจิตในช่วงขณะหนึ่ง แก้วแสดงบทบาทในสภาวะอันฉับพลันสร้างมิติใหม่ของการเขียนตัวอักษรด้วยจิตแสดงถึงศักยภาพของเส้นแก้วที่ศิลปินนำมาสร้างสรรค์ผลงาน

2. ความว่าง การก่อรูปที่แสดงมิติของการแสดงออกที่มีนัยยะของการเติมเต็มให้สมบูรณ์ทางด้านจิตใต้สำนึกและรูปแบบการแสดงออกทางศิลปะที่ปล่อยที่ว่างให้ผู้ชมได้เติมเต็มความสมบูรณ์ด้วยตัวเอง ซึ่งศิลปินค้นหาความว่างแห่งจิตด้วยเทคนิควิธีการวาดเส้นด้วยแก้ว เพื่อส่งเสริมให้วัสดุทำงานในบริบทใหม่บนพื้นฐานความเรียบง่าย

นอกจากนี้ อะยะโกะ ทะนิ ได้วิเคราะห์ศึกษาผลงานของซันนี่ หวัง ไว้วา ศิลปินใช้เส้นแก้วทำให้เป็นวงกลม แก้ววงกลมคือช่วงเวลาที่ไม่มีทางย้อนกลับและไม่มีการเว้นช่วงระหว่างเป่าแก้วเหมือนกับ การเขียนภาพวงกลม กระบวนการสร้างจะต้องเสร็จสิ้นโดยไม่มีช่วงเวลาและกลับทำซ้ำซึ่งสอดคล้องกับการรับรู้ของศิลปินในเรื่องการมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันขณะ มุ่งเน้นการสร้างจิตใต้สำนึกกับการฝึกสมาธิแบบเซนในประเด็นของความว่าง บนแบบฝึกหัดหนึ่งของพระนิกายเซนเรียกว่าการวาดภาพเอ็นโซ (Enso) ที่วาดวงกลมเต็มวงด้วยพู่กันหนึ่งครั้งแสดงออกถึงความเข้าใจชีวิต ซันนี่ หวัง นำแนวทางปฏิบัตินี้มาสู่แก้ว โดยนำเส้นแก้วหลอมเหลววาดวงกลมภายในหนึ่งลมหายใจ จำนวนนับร้อยวง ซึ่งแต่

ละวงเป็นตัวแทนของลมหายใจของศิลปิน ซึ่งการควบคุมลมหายใจเป็นส่วนสำคัญของการสร้างร่องรอยพื้นที่ว่าง (Ayako, 2019)

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การวาดวงกลมด้วยเส้นแก้วของ ชันนี หวัง มีความลุ่มลึกทางด้านกระบวนการสร้างสรรค์และแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างพื้นที่ว่างด้วยลมหายใจในขณะสร้างสรรค์ผลงาน จึงทำให้มองเห็นความสำคัญของกระบวนการสร้างสรรค์ที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันกับการวาดหมึกบนกระดาษ โดยมีพื้นที่ว่าง เชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวของร่างกายและลมหายใจ กระดาษคืออากาศที่รับการบำบัดอย่างฉับพลัน เส้นส่วนหลอมวาดเป็นวงกลมในอากาศผ่านลมหายใจชั่วขณะหนึ่งของศิลปินโดยมีจุดมุ่งหมายไปสู่สมาธิอันเป็นหนทางของการเรียนรู้เรื่องชีวิต ทั้งแก้วและหมึกเป็นวัสดุที่เป็นสื่อกลางของการแสดงออกในเรื่องเดียวกัน แต่มีความต่างกันที่มิติของพื้นที่ว่าง ซึ่งในมิติของภาพจิตรกรรมที่วาดด้วยหมึกและการใช้แก้ววาดบนอากาศทั้งสองมีนัยยะที่ต้องการแสดงความเป็นจักรวาลและวัฏจักรของสรรพสิ่งที่เกิดดับวนซ้ำกันไป

แก้วมีความแตกต่างจากหมึกเนื่องจากทางกายภาพของเส้นแก้วมีมิติในตัวเองแต่หมึกสร้างมิติจากระนาบให้เกิดเป็นมิติ 5 ระดับได้ ส่วนแก้ววงกลมที่สร้างขึ้นนั้นมาจากสติและความอดทนในกระบวนการหลอมจากความร้อนด้วยคุณสมบัติของแก้วกับสมาธิจึงแสดงมิติของความเบาใสบริสุทธิ์ สงบ แสงส่องผ่านความโปร่งใสของแก้ว การหักเหทำให้เกิดผลลัพธ์ของเงาแสดงออกถึงความสงบและความว่าง อย่างตรงไปตรงมา แสดงความเปราะบางทางความรู้สึกทำให้ผู้ชมระมัดระวังในการชมผลงานซึ่งเป็นการกำหนดให้เกิดสติในเบื้องต้นก่อนจะชื่นชมผลงานซึ่งคุณสมบัตินี้เป็นความพิเศษของแก้วที่วัสดุอื่นไม่มี ทั้งนี้แก้วและหมึกต่างก็แสดงความฉับพลันและการสร้างสรรค์ผลงานด้วยจิตใต้สำนึกเช่นกัน

ตารางที่ 1 สรุปการวิเคราะห์ศักยภาพของแก้วในสาระของวัสดุผ่านการตีความที่แสดงถึงความสงบเยียบและความว่าง ของศิลปิน 4 คน ผ่านปรัชญาเซน

ศิลปิน	ชื่อผลงาน	ความสงบเยียบ	ความว่าง
เนโล อะคะมะทสึ	โจซุมะคิ (Chozumaki)	แก้วเป็นสื่อกลางในการกำหนดเสียงจากหมุ่นวนของน้ำซ้า ๆ ในโหลแก้ว สร้างสมาธิในการฟังความพยายามนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการนำพาตัวตนไปสู่ความเยียบ	ความสงบเยียบจากการฟังเสียงใจตนเอง ขณะหนึ่งจะเกิดความว่างภายในจิตใจที่รอให้เต็มเต็มบริบูรณ์
หวัง ฉิน	ไม่ใช่การประดิษฐ์ตัวอักษร (non-Calligraphy)	ศิลปะแก้วร่วมสมัยที่สัจญะทั้งหมดประกอบเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว แสดงความสงบเยียบอันเกิดจากจิตใต้สำนึกของศิลปิน	การแสดงถึงพื้นที่ว่างของอันเกิดจากการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของจิตและการสภาวะฉับพลันที่แสดงออกในวัสดุ
อะยะโกะ ทะนิ	ผี (Ghost)	เขียนเส้นแก้วบนที่ว่างสภาวะฉับพลันในความเยียบสงบของจิต	บันทึกลมหายใจจากความว่างขณะหนึ่ง
ซันฉี หวัง	วงกลมแก้ว (The Glass Circles)	เขียนเส้นแก้วบนที่ว่างสภาวะฉับพลันในความเยียบสงบของจิต	บันทึกลมหายใจจากความว่างของจิตขณะหนึ่ง

สรุปและอภิปรายผล

ศิลปะแก้วร่วมสมัยที่นำปรัชญาและศิลปะแบบเซนเข้ามามีบทบาทในการแสดงออกถึงความสงบเยียบและความว่าง ได้สื่อสารสาระอันเกิดความตระหนักรู้ภายในจิตใจสำนึก ทั้งนี้การรับรู้ของผู้ชมผลงานขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางความคิดและธรรมชาติของชีวิต ศิลปินมักเปิดโอกาสและเว้นที่ว่างให้กับการเติมเต็มอยู่เสมอ ที่ว่างซึ่งผ่านความสงบเยียบ และพื้นที่ว่างที่เกิดจากการเปิดรับการมองเห็นตนเองผ่านงานศิลปะแก้วที่บอกเล่าปรัชญาผ่านศิลปะโดยมีแก้วเป็นสื่อกลางสร้างความตระหนักรู้ถึงสาระที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเป็นสิ่งสะท้อนการมองเห็นในมิติที่ทับซ้อนสู่ความเรียบง่าย แก้วจึงตอบคำถามเกี่ยวกับการแสดงออกในความสงบเยียบและความว่างได้อย่างลึกซึ้ง ผ่านการตีความและค้นคว้าของศิลปิน ซึ่งพวกเขาได้ซึมซับปรัชญาและศิลปะแบบเซนในวัฒนธรรมดั้งเดิมก่อนการสร้างสรรค์ผลงาน

เนโล อะคะมะทสึ สร้างสรรค์ผลงานที่มีความหลากหลายทางวัสดุและเทคนิค และเมื่อเขานำแก้วเป็นสื่อกลางเพื่อสร้างสัจญะของการฟัง จังหวะการซ้ำจากเสียงอันกังวานและการซ้ำของรูปทรงตอกย้ำความคิดของเขาเกี่ยวกับการสร้างประสบการณ์การขัดเกลาจิตใจสำนึก แก้วขยายความเรื่องแสงและเสียงเชื้อเชิญผู้ชมร่วมสร้างประสบการณ์การสำรวจตนเองเพื่อค้นหาความหมายจากเสียงจุดเด่นของผลงานคือความเรียบง่ายในการจัดวางซึ่งความซับซ้อนการควบคุมด้วยอุปกรณ์หลากหลายชนิดนั้นไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อความงามขององค์ประกอบโดยรวม จึงทำให้แก้วแสดงสาระของเสียง

ที่ผู้ชมสามารถสำรวจจิตใจตนเองปฏิเสธความวุ่นวายภายนอกมุ่งสู่ความสงบเงียบได้ยินเสียงภายใน ซึ่งเป็นเสียงของลมหายใจเข้าออกก้องอยู่ภายในโสตสัมผัสของตนเอง

แก้วเป็นวัสดุใหม่ในการสำรวจเชิงลึกของกระบวนการสร้างสรรค์สภาวะความฉับพลันอันเกิดจากความฝึกฝนจนเกิดพื้นที่ว่างระหว่างจิตวิญญาณและแก้ว หลอมรวมเป็นหนึ่งราวกับการใช้พู่กัน เขียนหมึกบนกระดาษ ความสงบนิ่งจากการพาใจเพียรฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง จนเกิดความพิเศษในจังหวะความบังเอิญหรือความหยั่งรู้ระหว่างจิตตนกับแก่นแท้ของแก้วกลายเป็นสภาวะฉับพลันบนชิ้นงานขณะการหลอมแก้วและหมึกเข้าด้วยกันความงามของจังหวะการไหลของหมึกผสานในเนื้อแก้วในรูปแบบนามธรรมนี้เป็นการขยายข้อจำกัดให้เป็นไปได้ในศิลปะแก้วร่วมสมัยที่สัญญาะทั้งหมดประกอบเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว แสดงความสงบเงียบอันเกิดจากจิตใต้สำนึกของศิลปินได้โดยแท้ ซึ่ง หวัง ฉิน ได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับเซนผ่านแก่นแท้ของแก้วได้อย่างลุ่มลึก

การสร้างร่องรอยเชิงพื้นที่ด้วยเส้นแก้วโดยการเคลื่อนไหวของร่างกาย ควบคุมการเขียนเส้น แก้วคล้ายกับการเขียนตัวอักษรในพื้นที่ว่าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเส้นแก้วสามารถลอยอยู่บนพื้นที่ว่าง และเคลื่อนไหวอย่างอิสระสามารถพิสูจน์การสร้างสัญลักษณ์ในการเขียนอักษรด้วยเส้นแก้วจากการฝึกฝนจนสามารถรวมกายและใจเข้าเป็นหนึ่งเดียวกระตุ้นจิตใต้สำนึกที่ต้องการค้นหาพื้นที่ว่างภายในสู่การปฏิบัติงานในสภาวะแบบฉับพลันและสามารถต่อยอดถึงความเพียรอันประณีตสู่ความว่าง ซึ่ง อะยะโกะ ทะนิ และซันนี่ หวัง ได้ทำการบันทึกพื้นที่ว่างด้วยลมหายใจ ในช่วงขณะหนึ่งของชีวิตไว้ภายในศิลปะแก้วที่มีความงามและความหมายแบบเซน

การตีความทางสัญญะด้วยแก้วในแบบศิลปะเซน ทำให้เห็นศักยภาพของแก้วศักยภาพ ความโปร่งใสของแก้วสามารถแสดงออกถึงความบริสุทธิ์ในแก่นทางปรัชญาพุทธศาสนาแก้วจึงเป็นวัสดุใหม่ที่สามารถขยายขอบเขตการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบัน

References

- Akamatsu, N. (2016). *Chozumaki, sound installation 2016*.
http://www.neloakamatsu.jp/works/works_chozumaki-eng.html
- Cousins, M. (1995). *Twentieth century glass*. Grange Books.
- Holmes, S., & Horioka, C. (2536). *Zen art for meditation*, (Translated) Laoshi. Dokya.
- Isavorapant, C. (2021). The origin of natural and dry landscape garden and the relationship with architecture and painting. *Silpa Bhirasri Journal of Fine Arts*, 9(1), 19–60.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jfa/article/view/246763>
- Isavorapant, C. (2024). *Makha Waree: Japanese architecture, painting and garden in Zen viewpoint*. Thaweewat.

- Jianpinidhun, A (2023). From white painting to silent piece: interaction between concepts and inspiration of art and music. *Silpa Bhirasri Journal of Fine Arts*, 10(2), 12–41.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jfa/article/view/258434>
- Lefteri, C. (2004). *Glass: materials for inspirational design*. Rotovision.
- Qin, W. (2005). *Non-Calligraphy 1*. <https://bentleygallery.com/unique/wang-qin>
- Silanoi, L. (1989). *Zengai the Zen Master* (Translated). SueSajja.
- Shibata, K. (n.d.). *Circle Ink on paper, Edo Period, 19th century*. Wikipedia.
https://en.wikipedia.org/wiki/Kanjuro_Shibata_XX
- Tani, A. (2019). Calligraphic glass: making marks with glass. *Arts*, 8(1), 12.
<https://doi.org/10.3390/arts8010012>
- Toyo, S. (1495). *Haboku Sansui Splashed-Ink Landscape 1495*. Wikipedia.
https://en.wikipedia.org/wiki/Haboku_sansui
- Zerwick, C. (1980). *A short history of glass*. Coming Museum of Glass.